AGGCC
CSSIW

Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru
Care and Social Services Inspectorate Wales

Adroddiad Gwerthuso Perfformiad 2013–14

Gwasanaethau Cymdeithasol Cyngor Sir Gwynedd

Hydref 2014

Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r prif feysydd lle bu cynnydd a'r meysydd lle mae angen gwella yng Ngwasanaethau Cymdeithasol Cyngor Sir Gwynedd ar gyfer y flwyddyn 2013–14

ISBN digidol 978 1 4734 2348 0
© Hawlfraint y Goron 2014
WG23296

Adolygiad Blynyddol a Gwerthusiad o Berfformiad 2013 - 2014

Awdurdod Lleol: Cyngor Bwrdeistref Sirol Gwynedd

Mae'r adroddiad hwn yn nodi'r meysydd allweddol o gynnydd ar gyfer y flwyddyn 2013 - 14 yn Adran Gwasanaethau Cymdeithasol Cyngor Gwynedd, a meysydd i'w gwella yn y dyfodol

Crynodeb

Gwelwyd gwelliant fesul tipyn yn y gwasanaethau cymdeithasol yng Ngwynedd yn ystod 2013-14, gyda gwasanaethau newydd yn hyrwyddo annibyniaeth yn y gwasanaethau i oedolion, gwelliant parhaus ym mherfformiad y gwasanaethau plant a chanlyniadau cadarn ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.

Mae'r cyngor yn bwriadu gwneud arbedion sylweddol yn y gwasanaethau cymdeithasol erbyn 2017-18. Bydd hyn yn gofyn am newid cyflym ac mae'n rhoi pwysau sylweddol ar y gwasanaethau cymdeithasol, yn enwedig y gwasanaethau i oedolion, i wneud newidiadau sylweddol i'r ffordd y caiff gofal a chymorth ei gomisiynu a'i ddarparu.

Mae'r cyngor wedi gwneud paratoadau i fodloni gofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles. Mae'r cyngor wedi gwneud newidiadau i'w arweinyddiaeth o fewn y gwasanaethau cymdeithasol, yn unol â chanllawiau statudol ynghylch rôl ac atebolrwydd y cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol. Serch hynny, mae angen gwneud rhagor o waith er mwyn sicrhau perchnogaeth gorfforaethol o'r agenda gwasanaethau cymdeithasol.

Mae gan y cyngor weledigaeth i gynllunio a datblygu gwasanaethau gyda'r gymuned a phartneriaid. Mae wedi amlinellu ei gynlluniau er mwyn integreiddio iechyd a gwasanaethau cymdeithasol i bobl hŷn y mae ganddynt anghenion cymhleth, gan roi pwyslais ar atal ac ymyrraeth gynnar.

Mae adroddiad blynyddol y cyfarwyddwr yn rhoi adroddiad cynhwysfawr a manwl i'r dinasyddion ynghylch perfformiad y cyngor. Mae strwythur yr adroddiad yn nodi'r hyn sy'n angenrheidiol er mwyn creu gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy sy'n diogelu'r rhai sy'n agored i niwed ac sy'n cyflawni'r gwelliant angenrheidiol.

Yr ymateb i feysydd i'w gwella y llynedd

Y maes i'w wella a nodwyd y llynedd	Cynnydd yn ystod 2013 – 14
Cynnal momentwm wrth ail-lunio gwasanaethau preswyl i bobl hŷn.	Mae'r gwasanaeth wedi datblygu fesul tipyn mewn ffordd barhaus.
Rhagweld y galw am gymorth	Ceir gwybodaeth gadarn sy'n rhagweld

cymunedol.	y galw am y gwasanaeth.
Datblygu amrediad y gwasanaethau yn y gymuned o fewn gwasanaethau oedolion a phlant.	Datblygwyd gwasanaethau newydd ym maes gwasanaethau oedolion a phlant.
Sicrhau bod gwasanaethau yn hyrwyddo annibyniaeth i bobl hŷn.	Ceir defnydd cynyddol o alluogi, teleofal a thaliadau uniongyrchol.
Sicrhau adolygiadau amserol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yn unol â chanllawiau statudol.	Gwelliant sylweddol yn y perfformiad, ond mae'n parhau i fod ychydig yn is na'r perfformiad cyfartalog yng Nghymru.
Gwella'r broses o gynllunio gofal ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.	Gwelliant sylweddol mewn perfformiad ac mae bellach yn uwch na'r perfformiad cyfartalog yng Nghymru.
Sicrhau mewnbwn iechyd ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.	Ychydig welliant, ond mae'r perfformiad yn parhau i fod lawer yn is na'r perfformiad cyfartalog yng Nghymru.
Sefydlu system sicrhau ansawdd o fewn y gwasanaethau i oedolion.	Nid oes system gynhwysfawr er mwyn sicrhau ansawdd wedi cael ei datblygu eto.
Sicrhau trefniadau rheolaidd a chyson er mwyn goruchwylio staff.	Adolygwyd polisi a chanllawiau a gwnaethpwyd trefniadau monitro.
Sicrhau bod perthnasoedd priodol, protocolau a chyngor proffesiynol yn cynorthwyo'r cyfarwyddwr statudol.	Sefydlwyd strwythur newydd. Bydd y cyngor yn gweithio ar brotocolau ac yn eu cymeradwyo.
Gweithredu'r polisi diogelu corfforaethol.	Sefydlwyd llywodraethu, strwythur a pholisïau diogelu corfforaethol newydd. Nid yw'r effeithiolrwydd a'r effaith wedi cael eu gwerthuso eto.
Codi proffil cyfrifoldebau rhianta corfforaethol ymhlith aelodau.	Mae angen ei ddatblygu ymhellach. Mae'r cyngor yn cryfhau cyfrifoldebau trwy gyfrwng 'addunedau' i blant sy'n derbyn gofal.

Ymweliadau ac arolygiadau a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn

- Ymweliad Safle - Cynllun Lleoli Oedolion.
- Arolygiad cenedlaethol o ddiogelu a chynllunio gofal ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal, sy'n dangos ymddygiad agored i niwed neu beryglus Ionawr i Fai 2014 ('arolygiad plant sy'n derbyn gofal').

- Adolygiad blynyddol o'r defnydd o Drefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid (DoLS) yng Nghymru 2014.

Mae AGGCC wedi llwyddo i gynnal ei rhaglen arolygiadau wedi'u trefnu y brif ffrwd ar gyfer gwasanaethau rheoleiddiedig sy'n gweithredu yn ardal Gwynedd.

Cynhaliwyd cyfarfodydd ymgysylltu chwarterol gydag uwch-swyddogion y cyngor sy'n adolygu perfformiad y gwasanaethau cymdeithasol.

Meysydd y bydd AGGCC yn ymateb iddynt flwyddyn nesaf

- Y rhaglen newid ar gyfer y gwasanaethau i oedolion.
- Cynllunio gofal a chymorth gwaith cymdeithasol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.
- Gweithrediad argymhellion yn dilyn yr adolygiad achos difrifol a'r adolygiad dynladdiadau domestig.
- Yn ogystal, bydd AGGCC yn cyfrannu at adolygiad a arweinir gan Swyddfa Archwilio Cymru (WAO) a fydd yn ystyried a yw cynghorau yn rhoi cymorth effeithiol i bobl hŷn i fyw bywydau annibynnol, gan gynnwys trwy gyfrwng gwaith cydgysylltiedig ar draws iechyd a gofal cymdeithasol.
- Cynnydd wrth weithredu proses sicrhau ansawdd ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol.

Perfformiad

Llunio gwasanaethau

Oedolion

Mae gan y cyngor strategaethau comisiynu mewn grym a bydd y rhain yn cael eu diweddaru. Mae'r cyngor wedi ystyried goblygiadau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles ar gyfer Gwynedd, ac mae wedi rhoi hyfforddiant i'w staff ynghylch y goblygiadau. Mae'r cyfarwyddwr wedi disgrifio ei weledigaeth ar gyfer dyfodol gwasanaethau cymdeithasol yng Ngwynedd i bartneriaid ac i'r gymuned, sy'n rhoi sylw i sialensiau ariannol a gofynion y Ddeddf. Mae hyn yn cynnwys datblygu gwasanaethau ataliol sy'n hyrwyddo annibyniaeth, ac sy'n cael eu cynllunio, eu datblygu a'u gwerthuso gan ddefnyddwyr gwasanaeth, teuluoedd, gofalwyr a chymunedau. Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles yn dod yn hollbwysig i'r ystyriaethau ynghylch gwasanaethau cymdeithasol yng Ngwynedd ac mae'r cyngor wedi gwneud paratoadau er mwyn cyflawni ei gofynion.

Yn unol â dull gweithredu strategol y cyngor, “Ffordd Gwynedd”, nod y cyngor yw gwella'r gwaith a wneir mewn partneriaeth gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BCUHB), a'r trydydd sector. Mae'r cyngor wedi cyfrannu at yr agenda cydweithio ranbarthol ac mae'n ymgysylltu yn fwy gyda rhanddeiliaid a phartneriaid. Mae'r cyngor yn cydnabod y gallai'r berthynas gyda'r canolbwynt comisiynu fod yn fwy effeithiol, ac mae'r Cyfarwyddwr bellach yn gadeirydd y

bwrdd rheoli ar gyfer y Canolbwynt Comisiynu.

Mae'r cyngor wedi gwneud buddsoddiad sylweddol mewn gwasanaethau newydd i oedolion hŷn ac oedolion sydd ag anableddau dysgu.

- Mae'r gwaith adeiladu wedi cychwyn ym Mhant yr Eithin, Harlech ar saith uned i bobl sydd ag anableddau dysgu.
- Bydd uned tai gofal ychwanegol i 40 yn agor ym Mangor yn 2014-15.
- Mae'r gwaith yn symud yn ei flaen ar y datblygiad tai gofal ychwanegol ym Mhorthmadog.

Mae'r cyngor yn bwriadu arbed £6,206,000 yn y gwasanaethau i oedolion erbyn 2017-18, gan ostwng y gyllideb o £40,571,000 (yn ystod 2014-15) i £34,365,000. Bydd y cyngor yn cynnal adolygiad o un pen i'r llall yn y gwasanaethau i oedolion yn ystod 2014-15.

Yn dilyn yr adolygiad, disgwylir i'r cyngor gyhoeddi ei strategaeth llety ar gyfer pobl hŷn yn ystod 2014-15, gan nodi'r cynllun ar gyfer cartrefi'r cyngor a'i waith gyda darparwyr. Yn ystod 2014-15 hefyd, bydd y cyngor yn ymgynghori gyda rhanddeiliaid ynghylch datblygiad y gwasanaethau preswyl a'r gwasanaethau gofal dydd ar gyfer y rhai sydd ag anableddau dysgu, a leolir yng Nghaernarfon.

Mae gan y cyngor un o'r cyfraddau isaf ar gyfer cynorthwyo pobl hŷn yn y gymuned (46.2 o'i gymharu â'r cyfartaledd yng Nghymru, sef 74.5); ac un o'r cyfraddau uchaf o ran cynorthwyo pobl hŷn mewn cartrefi gofal yng Nghymru (25.6 o'i gymharu â chyfartaledd Cymru sef 19.8 – mae pob ffigur fesul 1000 o'r boblogaeth 65 oed neu hŷn). Mae pobl yn fwy tebygol o fyw mewn cartrefi gofal sy'n cael eu rhedeg gan y cyngor nag y maent mewn cynghorau eraill yng Nghymru. Nod y cyngor yw defnyddio llai o ofal preswyl cyn penderfynu ar gyfeiriad ei strategaeth pobl hŷn yn y dyfodol.

Mae'r datblygiadau ym maes gwasanaethau i oedolion yn gymhleth a disgwylir i newid arwain at arbedion ariannol sylweddol. Mae'r cyngor wedi sefydlu dull gweithredu o reoli rhaglen a bydd angen iddo gynnal trosolwg o'r sefyllfa sy'n datblygu, gan reoli'r disgwyliadau a'r risgiau cysylltiedig. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn gwerthuso a oes gan y cyngor ddulliau gweithredu cadarn er mwyn rheoli'r cyfyngiadau i'r gyllideb. Mae hwn yn faes y bydd AGGCC yn rhoi sylw iddo yn ystod 2014-15.

Mae Tîm Trawsnewid Integredig sy'n cynnwys uwch-swyddogion o BCUHB, y gwasanaethau cymdeithasol, tai a'r trydydd sector wedi gwneud cynnydd wrth ddatblygu trefniadau gweithio integredig. Mae'r canlynol yn enghreifftiau o'r datblygiadau:

- gwasanaeth rhyddhau gwaith cymdeithasol a'r gwasanaeth ffisiotherapydd yn gweithio ar benwythnosau, gan gynyddu'r gallu i ymateb saith diwrnod yr wythnos;
- adolygiad gan y gwasanaeth fferyllol o feddyginiaeth sy'n achosi perygl mawr yn y gymuned;
- datblygiad y fforwm sirol; a

- secondiad uwch-gyflogai o BCUHB er mwyn cynorthwyo'r gweithgarwch integreiddio a nodi rhwystrau ac ysgogiadau allweddol.

Ceir cynlluniau pellach i wella gwaith integredig trwy gydleoli staff iechyd a gwasanaethau cymdeithasol a gwella'r cyfathrebu rhwng systemau technoleg gwybodaeth. Mae'r datblygiadau hyn yn bwysig er mwyn gwella effeithiolrwydd ac er mwyn casglu gwybodaeth i gyfrannu at waith cynllunio yn y dyfodol.

Plant

Roedd yr adolygiad o un pen i'r llall o'r gwasanaethau plant yn 2013-14 yn nodi'r angen i wella gwasanaethau ataliol ac i ostwng nifer y plant sy'n derbyn gofal. Mae'r adolygiad wedi cynnwys pennaeth y gwasanaeth y codir tâl amdano, aelodau'r tîm arwain corfforaethol a staff gwasanaethau cymdeithasol. Ni chafodd rhanddeiliaid pwysig eraill eu cynnwys yn y broses adolygu, ac roedd hwn yn gyfle a gollwyd i hyrwyddo mwy o gydweithio. Mae'r cyngor wedi datblygu cynlluniau i roi sylw i'r gwelliannau sydd eu hangen mewn gwasanaethau yn ystod 2014/15.

Nid yw systemau'r cyngor yn cipio proffil o boblogaeth y plant sy'n derbyn gofal yn rheolaidd, a'u hanghenion a aseswyd. Mae'r wybodaeth hon yn hanfodol os yw'r awdurdod yn mynd i werthuso effeithiolrwydd ei strategaethau lleoli a pharhad, a rhagweld yr angen am adnoddau yn y dyfodol. Gallai'r wybodaeth a gyflwynir i baneli amrywiol gyfrannu at broffil manwl o'r angen a welir.

Canfu arolygiad cenedlaethol AGGCC a gynhaliwyd yn ddiweddar bod y gwasanaethau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal yn parhau i fod yn rhy ddibynnol ar wasanaethau cymdeithasol i blant er mwyn darparu, ariannu a darparu adnoddau er mwyn asesu a bodloni anghenion therapiwtig. Mae’r Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS) yn rhan o BCUHB ac nid yw’n monitro'r gwasanaeth therapiwtig ar gyfer plant/pobl ifanc sy'n cael eu lleoli y tu allan i ardal yr awdurdod, oni bai eu bod wedi gwneud cyfraniad ariannol tuag at y lleoliad.

Meysydd o gynnydd

- Datblygu gwasanaethau gyda BCUHB.
- Cynllunio gwasanaeth yn y gwasanaethau i blant.

Meysydd i'w gwella

- Cynllunio strategol gyda BCUHB mewn gwasanaethau i oedolion.
- Cynllunio strategol gyda BCUHB yn CAMHS.
- Defnyddio gwybodaeth gan baneli plant sy'n derbyn gofal er mwyn disgrifio tueddiadau ac anghenion y boblogaeth.

Cael help

Oedolion

Mae'r cyngor yn cynnal llwybrau gofal hygyrch gan dîm cyngor ac asesu sy'n gallu darparu gwybodaeth am adnoddau yn y gymuned mewn ffordd hwylus. Bellach, mae gweithiwr cymdeithasol yn gweithio yn yr ysbyty saith diwrnod yr wythnos yn trefnu gofal yn y gymuned ac yn hyrwyddo annibyniaeth i bobl sy'n cael eu rhyddhau.

Mae'r cyngor yn darparu gwybodaeth sylfaenol am ei wasanaethau ar ffurf copi caled ac ar-lein. Ceir enghreifftiau o wybodaeth hygyrch ynghylch gwasanaethau megis y gwasanaeth lleoli oedolion, sy'n cynnwys DVD sy'n disgrifio persbectif y defnyddiwr.

Ym mis Rhagfyr 2013, comisiynodd y cyngor ymgynghorydd allanol i weithio gyda swyddogion y cyngor er mwyn adolygu'r arfer ym maes rheoli gofal ac asesu oedolion. Canfu'r adolygiad bod yr arfer yn ymatebol, yn gadarn a bod trothwyon yn cael eu gweithredu mewn ffordd briodol. Canfu nad yw'r defnydd o ganlyniadau a gwaith amlddisgyblaethol wedi cael ei ddatblygu ddigon ac y byddai'r asesiadau gwaith cymdeithasol yn cael budd o weld mwy o ffocws yn cael ei roi gryfderau a galluoedd y defnyddwyr, yn ogystal â'u hangen. Er nad oedd digon o sylwedd yn yr asesiadau, roedd y cynlluniau gofal yn fwy manwl, gan arwain at yr adnoddau priodol yn cael eu defnyddio er mwyn bodloni anghenion. Gwelwyd angen a nodwyd i wella darpariaeth amserol gwasanaeth offer a chynnal a chadw syml yng nghartrefi pobl.

Mae perfformiad y cyngor wrth adolygu cynlluniau gofal wedi parhau i wella dros y blynyddoedd diwethaf, ac erbyn hyn, mae'n 85.3%, ac yn uwch na'r cyfartaledd yng Nghymru, sef 81.1%. Yn ogystal, llwyddodd y cyngor i berfformio'n dda mewn perthynas â'r cyfartaledd yng Nghymru wrth osgoi oedi cyn rhyddhau o'r ysbyty. Roedd nifer y gofalwyr a aseswyd ac y darparwyd gwasanaeth ar eu cyfer wedi codi o 167 i 234 yn 2013-14, a chanfu adolygiad o'r gwasanaethau i oedolion bod asesiadau gofalwyr priodol yn cael eu cynnal fodd bynnag.

Plant

Mae'r dangosyddion perfformiad o fewn gwasanaethau plant yn awgrymu prosesau ac arfer gwell wrth reoli cyfeiriadau ac asesiadau. Yn ystod 2013-14, roedd y gwasanaethau plant wedi cael 180 yn llai o gyfeiriadau, a gwnaethpwyd penderfyniad ynghylch 99.3% o'r cyfeiriadau cyn pen diwrnod. O flwyddyn i flwyddyn, mae canran gynyddol o gyfeiriadau wedi cael eu neilltuo i weithiwr cymdeithasol er mwyn cynnal asesiad cychwynnol, ac mae'r cyngor yn dangos cyfartaledd sy'n uwch na'r cyfartaledd yng Nghymru. Yn ogystal, gwelwyd gostyngiad yng nghanran y plant sy'n cael eu hailgyfeirio o 39% yn 2011-12 i 26.6% yn 2013-14; fodd bynnag, mae'r ganran hon yn parhau i fod yn uwch na'r ganran gyfartalog yng Nghymru ac mae'n faes y mae angen gwneud gwelliant parhaus ynddo. Cynhaliwyd llai o asesiadau craidd a llwyddwyd i gwblhau canran uwch o fewn yr amserlenni. Mae angen gwella canran yr asesiadau cychwynnol sy'n cael eu cwblhau cyn pen saith diwrnod; yn 2013-

14, llwyddodd y cyngor i gwblhau 67% o asesiadau cychwynnol cyn pen saith diwrnod gwaith, o'i gymharu gyda chanran gyfartalog o 72% yng Nghymru.

Canfu'r arolygiad cenedlaethol o blant sy'n derbyn gofal ei bod yn ymddangos bod prosesau cyfeirio a rhannu gwybodaeth rhwng gweithwyr proffesiynol wedi cael eu hymgorffori yn dda. Mae perthnasoedd gweithredol rhwng timau ac asiantaethau partner yn cynorthwyo cyfathrebu amserol. Mae gweithwyr cymdeithasol a'u rheolwyr yn meddu ar ddealltwriaeth dda o'r bobl ifanc y maent yn gweithio gyda nhw, gan gynnwys gwybodaeth ynghylch nodweddion agored i niwed ac ymddygiad peryglus a welir.

Mae'r cyngor wedi buddsoddi mewn rhaglen hyfforddi ar gyfer y staff, er mwyn cynorthwyo'r defnydd o'i offeryn model risg. Caiff ei ddefnyddio yn dda mewn perthynas ag achosion plant mewn angen ac amddiffyn plant. Fodd bynnag, mae angen ei ymgorffori ymhellach ar gyfer plant sy'n derbyn gofal, gan gynnwys y rhai sy'n ymwneud ag ymddygiad 'o gymryd risgiau'.
O ganlyniad i ymdrech sylweddol, mae'r cyngor wedi gwella ei berfformiad o ran amseroldeb yr adolygiadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal. Adroddodd arolygiad LAC bod pobl ifanc yn dweud eu bod yn cael eu hannog i fynychu eu hadolygiadau a bod eiriolaeth ar gael. Canfu'r arolygiad bod ansawdd y cynlluniau gofal yn amrywio, a bod angen diweddaru hyn yn ystod gwaith asesu dilynol. Roedd hi'n anodd cael darlun o'r plentyn a thaith y plentyn o ddarllen y cynllun gofal. Canfu'r arolygiad bod yr adolygiadau yn canolbwyntio ormod ar ddigwyddiadau yn y presennol ac nid ar y canlyniadau ar gyfer yr hirdymor. Soniodd pobl ifanc am gryn rwystredigaeth ynghylch y diffyg eglurder o ran awdurdod dirprwyedig mewn materion megis caniatâd i fynd ar deithiau ysgol, aros dros nos ac ati. Mae hwn yn faes y bydd AGGCC yn rhoi sylw iddo.

Nid oedd rhai o'r bobl ifanc a welwyd yn ymwybodol o'r gwasanaeth eiriolaeth ac mae'r niferoedd sy'n manteisio ar y gwasanaeth eiriolaeth yn isel, a nodwyd bod y dull gweithredu wedi'i seilio ar faterion a diffyg eiriolwyr sy'n siarad Cymraeg yn rhwystrau.

Cyfeiriodd adroddiad Arolygiad LAC at rywfaint o gydweithredu corfforaethol da er mwyn gwella'r cyfleoedd i bobl ifanc sy'n derbyn gofal i fanteisio ar weithgareddau hamdden a chwaraeon.

Meysydd o gynnydd

- Adolygiadau yn y gwasanaethau i oedolion.
- Arfer mwy pwrpasol wrth reoli cyfeiriadau ac asesiadau yn y gwasanaethau plant.

Meysydd i'w gwella

- Amseroldeb gwaith asesu cychwynnol yn y gwasanaethau plant.
- Gwelliant parhaus er mwyn gostwng nifer y plant sy'n cael eu hailgyfeirio.
- Ymwybyddiaeth a defnydd o wasanaethau eiriolaeth.

Y gwasanaethau a ddarparwyd

Oedolion

Mae "Mwy na geiriau" yn fframwaith strategol gan Lywodraeth Cymru ynghylch defnydd o'r iaith Gymraeg ym maes iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Fe'i ddatblygwyd er mwyn cryfhau gwasanaethau rheng flaen. Cyfrannodd cyngor Gwynedd at grŵp gorchwyl "Mwy na geiriau" a wnaeth lunio'r fframwaith. Yn 2014, enillodd y cyngor ddwy wobr yng Nghynhadledd Geiriau ar Waith Llywodraeth Cymru. Mae'r cyngor yn cael budd o'r ffaith mai Cymraeg yw ei iaith weinyddol.

Yn ei weithrediad o'r strategaeth, mae'r cyngor wedi sefydlu tasglu trawsadrannol sy'n ymateb i ofynion y fframwaith. Comisiynodd y cyngor arolwg o'i ofynion iaith, gan ystyried y wybodaeth sydd ar gael. Yng ngoleuni'r gwaith hwn, mae'r cyngor wedi gwella ei gontract a'i drefniadau er mwyn monitro contractau. Mae'r cyngor yn bwriadu cryfhau ei allu i fodloni anghenion ieithyddol trwy weithredu ei system electronig newydd er mwyn rheoli achosion, a fydd yn cychwyn yn 2016. Mae'r cyngor yn nodi y bydd y wybodaeth a gesglir wrth weithredu'r strategaeth hon yn cyfrannu at ei brosesau cynllunio a chomisiynu ehangach.

Mae'r cyngor wedi ymrwymo i'r cam o hyrwyddo annibyniaeth i bobl. Yn ystod 2013-14, darparodd y cyngor 462 o becynnau ailalluogi. Canfu adolygiad gan y cyngor o'r gwasanaeth ailalluogi bod angen pecynnau cymorth parhaus ar lai na hanner ohonynt, ac mai dim ond chwe y cant yr oedd angen cymorth pellach arnynt cyn pen dwy flynedd. O blith y rhai a gafodd eu cynorthwyo yn uned breswyl y cyngor ar gyfer pobl sy'n gwella yn dilyn cyfnod o salwch, roedd dros dri chwarter ohonynt wedi dychwelyd gartref. Caiff annibyniaeth ei hyrwyddo trwy ddefnyddio technoleg newydd, a darparwyd tua 500 o becynnau teleofal yn ystod 2013-14. Bellach, defnyddir teleofal ar draws gwasanaethau i oedolion, gan gynnwys 35 o becynnau gofal i unigolion sydd ag anableddau dysgu.

Mae'r cyngor yn cynnal cynllun lleoli oedolion a reolir yn dda, ac sy'n gwrando ar lais y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaeth, ac mae'r rhain o'r farn bod eu safbwyntiau yn cael eu gwerthfawrogi. Rhoddwyd cydnabyddiaeth genedlaethol i'r gwasanaeth ym mis Hydref 2013, pan gafodd y rheolwr Wobr Aur Fforwm Gofal Cymru mewn Arfer Blaenllaw ym maes Rheolaeth Gofal Cymdeithasol. Yn ogystal, cafodd staff yn y gwasanaeth wobrau efydd ac aur yng nghategori Hyrwyddo Bywydau Bodlon.

Roedd yr arolygiad a gynhaliwyd gan AGGCC yn ddiweddar o wasanaeth gofal cartref y cyngor yn gadarnhaol ar y cyfan a soniodd pobl a fu'n cymryd rhan yn yr arolygiad mewn ffordd gadarnhaol am yr ansawdd a'r gwasanaeth a ddarparwyd. Mae'r cyngor yn darparu cyfran sylweddol o'i ofal cartref.

Plant

Mae'r cyngor wedi datblygu ei wasanaethau ar gyfer pobl ifanc, plant a theuluoedd.

- Mae cyngor Gwynedd yn rhedeg un o'r tair rhaglen arloesi "Pan fydda i'n Barod" ar gyfer plant sy'n derbyn gofal, a wnaeth gychwyn ym mis Ebrill 2013. Mae'r cynllun yn ymestyn hyd lleoliadau, gan helpu pobl ifanc i fanteisio ar gyfleoedd i hyfforddi neu i gael cymwysterau.
- Mae cynllun Gyda'n Gilydd wedi datblygu er mwyn cynorthwyo dros 250 o deuluoedd cyn iddynt gyrraedd yr angen am gymorth gan y gwasanaethau cymdeithasol.
- Bydd y Gwasanaeth Integredig Cymorth i Deuluoedd (IFSS) yn canolbwyntio ar deuluoedd lle y gwelir problemau alcohol, cyffuriau neu'r ddau ymhlith y rhieni, er mwyn diogelu'r plant y maent yn eu gofal. Datblygwyd tîm aml-asiantaeth IFSS ar y cyd ag Ynys Môn, ac roedd yn weithredol yn ystod 2014-15.

Nododd yr arolygiad cenedlaethol o LAC yr angen i ddatblygu'r cyfleoedd i blant sy'n derbyn gofal i fanteisio ar wasanaethau iechyd sylfaenol a llety camu ymlaen. Fel rhan o'i gyfrifoldebau rhianta corfforaethol, dylai'r cyngor sicrhau bod modd i'r plant y mae'n gofalu amdanynt ddefnyddio gofal iechyd sylfaenol. Gwelwyd y perfformiad ar gyfer cofrestru gyda Meddyg Teulu cyn pen 10 diwrnod yn gostwng o 92.5% yn 2012-13 i 78.4% yn 2013-14. Er bod canran yr asesiadau iechyd ar gyfer plant sy'n derbyn gofal wedi gwella 15% i 46%, mae'n parhau i fod lawer yn is na'r ganran gyfartalog yng Nghymru, sef 81%.

Mae pobl ifanc yn teimlo'n gadarnhaol am y perthnasoedd rhyngddyn nhw a gweithwyr cymdeithasol yn y gwasanaeth dros 16 oed, ac mae hyn mewn cyferbyniad gyda'r perthnasoedd anghyson rhwng plant a'u gweithwyr cymdeithasol mewn timau eraill. Yn ogystal, amlygodd pobl ifanc yr effaith sylweddol yr oedd newidiadau o ran gweithwyr cymdeithasol a lleoliadau wedi eu cael ar eu gallu i ffurfio perthnasoedd o ymddiriedaeth.

Canfu arolygiad AGGCC o wasanaethau maethu bod gan blant a phobl ifanc leoliadau diogel lle y bodlonir eu hanghenion. Mae gan blant lais a chyfleoedd i ddweud eu dweud, ac mae modd iddynt gael dylanwad ar y ffordd y darparir y gwasanaeth. Canfu arolygiad AGGCC o Ddrws y Nant, sef y cartref plant a gomisiynir gan y cyngor, ymdeimlad cryf iawn o ofal sy'n canolbwyntio ar y person, lle y nododd pobl ifanc bod pobl yn gwrando arnynt a'u bod yn cael eu gwerthfawrogi.
Fodd bynnag, bu'r arolygiad o blant sy'n derbyn gofal yn ystyried pobl ifanc sydd ag anghenion cymhleth, a chanfu nad yw amrediad y lleoliadau sydd ar gael yn ddigonol er mwyn bodloni anghenion cymhleth rhai pobl ifanc ac nad yw gweithgarwch priodol er mwyn "cyfateb" anghenion gyda sgiliau gofalwyr maeth bob amser yn digwydd. Mae'r cyngor yn gweithio i gynyddu amrediad y gofalwyr maeth mewnol er mwyn bodloni'r angen hwn.

Mae'r cyngor wedi gwneud gwelliannau i'w broses gwyno a'r trosolwg corfforaethol o gwynion. Mae dysgu gan gwynion a'u defnyddio er mwyn gwella gwasanaethau yn thema bwysig o fewn “Ffordd Gwynedd” a materion strategol,

ac mae'r cyfarwyddwr corfforaethol bellach yn ystyried yr holl ymchwiliadau a gynhelir gan yr Ombwdsmon. Ceir enghreifftiau o gwynion a oedd yn cynnwys y sawl a oedd yn cwyno yn nodi gwelliannau a datrysiadau, ond mae angen gwella cysondeb a'r broses o reoli cwynion ymhellach. Mae'r cyngor yn bwriadu gwella'r gwasanaeth, gan ymateb i ganllawiau newydd Llywodraeth Cymru ynghylch rheoli cwynion.

Ceir pwyslais cynyddol ar y dewis personol a'r annibyniaeth a gynigir gan daliadau uniongyrchol. Gwelwyd y nifer sy'n defnyddio taliadau uniongyrchol yn codi yn ystod 2013-14 wrth gymharu â’r flwyddyn flaenorol, ac mae angen parhau'r gwelliant hwn. Dysgodd yr adran gan gwynion a wnaethpwyd am y gwasanaeth, wrth i nifer o deuluoedd adrodd am brofiadau anffafriol. Yn ogystal, canfu adroddiad archwilio mewnol nad oedd modd i'r cyngor deimlo'n hyderus ynghylch y trefniadau ar gyfer taliadau uniongyrchol. Mae cynllun corfforaethol y cyngor yn disgrifio'r angen am ymateb gwell wrth gynorthwyo taliadau uniongyrchol, a bydd y cyngor yn adolygu'r gweithdrefnau perthnasol.

Meysydd o gynnydd

- Mwy o amrediad o ran y gwasanaethau ar gyfer plant a theuluoedd.

Meysydd i'w gwella

- Cysondeb wrth ymateb i gwynion.
- Cyfleoedd i fanteisio ar ofal iechyd a llety ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.

Yr effaith ar fywydau pobl

Oedolion

Yn ystod 2013-14, sefydlodd cynghorau Gwynedd ac Ynys Môn Fwrdd Diogelu Oedolion ar y cyd. Mae'r bwrdd wedi datblygu rhaglen waith er mwyn cynyddu'r ddealltwriaeth o ddiogelu ac er mwyn datblygu dull gweithredu ataliol tuag at ddiogelu oedolion.

Yn ystod 2013-14, bu AGGCC yn cydweithio'n agos gydag uned gontractio y cyngor, ac roedd ganddi berthynas waith dda gyda'r uned hon. Mae'r uned yn monitro ansawdd y gwasanaeth allanol sy'n cael ei gomisiynu gan y cyngor. Mae'r uned yn cryfhau ei harfer ac mae'n bwriadu canolbwyntio yn fwy ar y canlyniadau yn ystod ei gweithgarwch o fonitro contractau, a defnyddio gwirfoddolwyr.

Ym mis Gorffennaf 2014, cyhoeddwyd adolygiad achos difrifol ac adroddiad dynladdiadau domestig. Bu panel yr adolygiad achos difrifol a'r panel adolygu dynladdiadau difrifol yn cydweithio mewn ffordd effeithiol ar y gwaith hwn. Datblygwyd cynllun gweithredu er mwyn gwella'r gwasanaeth, a'r gwasanaethau iechyd meddwl yn arbennig, a llwyddwyd i sicrhau cynnydd yn erbyn y camau gweithredu a nodwyd. Bydd AGGCC yn rhoi sylw i weithrediad y cynllun gweithredu yn dilyn yr adolygiadau hyn.

Ym mis Ionawr a Chwefror 2014, wynebodd Gwynedd sialensiau gwyntoedd cryfion a llifogydd. Gwnaeth staff y cyngor ymateb i'r sefyllfa frys, gan weithio mewn ffordd ddiflino i sicrhau gofal a lloches ar gyfer pobl agored i niwed. Nododd y cyngor feysydd i'w gwella yn ystod sefyllfaoedd o argyfwng yn y dyfodol, gan gynnwys mwy o le mewn canolfannau gorffwys, cyfathrebu gwell ar gyfer cartrefi gofal a chynlluniau wrth gefn ar gyfer gwasanaethau gofal cartref.

Plant

Ym mis Mawrth, canfu arolygiad gan Estyn: "Adroddiad ar ansawdd gwasanaethau addysg awdurdodau lleol i blant a phobl ifanc ym mis Mawrth 2013"; nad oedd dealltwriaeth eglur o rolau a chyfrifoldebau mewn perthynas ag amddiffyn a diogelu plant ar lefel gorfforaethol a rhwng adrannau o fewn y cyngor. Ers hynny, mae'r cyngor wedi sicrhau cynnydd wrth bennu gwell dealltwriaeth o'r materion a strwythurau diogelu corfforaethol mwy cadarn. Mae'r broses o ailstrwythuro ar lefel penaethiaid gwasanaeth a'r broses o greu swydd Pennaeth yr Adran Plant a Chynorthwyo Teuluoedd wedi cryfhau'r gweithgarwch diogelu ar gyfer plant, pobl ifanc ac oedolion agored i niwed. Yn ogystal, mae hyn wedi gwella'r gallu corfforaethol i weithredu'r trefniadau diogelu newydd.

Mae'r cyngor wedi sefydlu panel strategol o aelodau ac uwch-swyddogion er mwyn ymgorffori diogelu ar lefel gorfforaethol. Caiff y panel strategol ei gynorthwyo gan banel gweithredol, sy'n cynnwys rheolwyr o holl adrannau'r cyngor. Mae'r paneli wedi adolygu'r polisïau corfforaethol ac adrannol, maent wedi cynyddu ymwybyddiaeth a darparu hyfforddiant; gan sicrhau bod archwiliadau cyflogaeth yn cael eu cynnal mewn ffordd briodol. Mae'r cyngor yn datblygu trefniadau er mwyn monitro effeithiolrwydd y gwaith diogelu. Mae angen i'r trefniadau hyn werthuso sut y caiff gwybodaeth effeithiol ei throsglwyddo ar draws adrannau, ac effaith y trefniadau diogelu.

Canfu'r arolygiad o blant sy'n derbyn gofal bod y bwrdd diogelu plant newydd gychwyn ar y broses o symud at ddull gweithredu rhanbarthol. Canfuwyd bod asiantaethau yn gweithio'n dda gyda'i gilydd mewn perthynas â chamfanteisio rhywiol a phlant sydd ar goll, a bod gwaith cydlynydd unigolion coll Heddlu Gogledd Cymru yn cryfhau hyn.

Mae'r cyngor wedi gostwng nifer y plant y mae'n gofalu amdanynt o 203 yn 2012-13 i 185 yn 2013-14. Mae wedi sicrhau gwelliant sylweddol yn ei berfformiad o ran amseroldeb adolygu cynlluniau gofal plant sy'n derbyn gofal, gyda 94.3% yn cael eu cynnal o fewn amserlenni statudol bellach, o'i gymharu gyda 75.4% yn 2012-13. Fodd bynnag, mae hyn yn parhau i fod yn is na'r ganran gyfartalog yng Nghymru (95.9%).

Mae'r canlyniadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yng Ngwynedd yn parhau i fod yn gadarn yn gyson, o flwyddyn i flwyddyn. Mae'r cyngor yn llwyddo i sicrhau cysondeb o ran lleoliadau a chymwysterau ar gyfer plant 16 oed sy'n derbyn gofal, ymhlith y cynghorau sy'n sicrhau'r perfformiad gorau yng

Nghymru. Mae gan yr holl bobl ifanc perthnasol gynllun llwybr a chynghorydd personol.

Mae nifer y plant ar y gofrestr amddiffyn plant wedi parhau i fod yn sefydlog, ond mae amseroldeb cynadleddau amddiffyn plant wedi gostwng (o 86.7 i 82.8%) ar ôl perfformiad gwell y llynedd, ac mae'n faes y mae angen sicrhau gwelliant ynddo.

Meysydd o gynnydd

- Sefydlu Bwrdd Diogelu Oedolion Gwynedd a Môn.
- Sefydlu'r strwythurau diogelu corfforaethol.

Meysydd i'w gwella

- Gwerthuso effaith y strwythurau diogelu corfforaethol.
- Amseroldeb cynadleddau amddiffyn plant.

Gallu

Cyflwyno Gwasanaethau Cymdeithasol

Mae gan y cyngor weithlu sefydledig sy'n meithrin profiad ym maes gofal cymdeithasol. Nid oes materion staffio na swyddi gwag sylweddol.

Gwnaeth y cyngor baratoi cynllun hyfforddi trylwyr ar gyfer y gweithlu gofal cymdeithasol yn ystod 2013-14. Mae'r cynllun yn deillio o werthfawrogiad o sialensiau cenedlaethol a lleol ym maes gofal cymdeithasol, ac mae'n datblygu gwybodaeth leol, gydag ymgynghori amlwg gyda rhanddeiliaid a gwerthfawrogiad o flaenoriaethau Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy a'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (2014).

Mae'r Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid (DoLS) yn darparu fframwaith cyfreithiol er mwyn diogelu pobl sy'n byw mewn cartrefi gofal ac ysbytai, y maent yn agored i niwed oherwydd anhwylder meddyliol a diffyg gallu meddyliol. Canfu arolygiad DoLS AGGCC bod yr hyfforddiant priodol yn cael ei ddarparu i'r aseswyr arbenigol a oedd yn cael eu cynorthwyo gan reolwyr gwybodus a phrofiadol. Nid yw hyfforddiant lleol a gweithgarwch i hyrwyddo DoLS y tu allan i'r cyngor wedi arwain at ymwybyddiaeth eang a dealltwriaeth o'r trefniadau diogelu. Mae'r angen i gynyddu ymwybyddiaeth a hyfforddiant DoLS yn adlewyrchu angen mwy cyffredinol i brif-ffrydio DoLS ar draws y cyngor, gofal cymdeithasol ac iechyd. Nododd arolygwyr y dylai'r cyngor ystyried ei drefniadau rheoli er mwyn sicrhau na cheir gwrthdaro rhwng buddiannau rhwng y corff goruchwylio sy'n goruchwylio proses asesu DoLS a'r awdurdod rheoli sy'n gyfrifol am y gofal a ddarparir.

Mae cyfraith achosion diweddar wedi ehangu'r cwmpas ar gyfer gweithrediad posibl trefniadau diogelu DoLS yn sylweddol, ac mae hyn eisoes yn cael effaith amlwg ar y galw a'r angen i'r cyngor ymateb mewn ffordd briodol. Mae gan y cyngor 9 o aseswyr budd pennaf ac mae mewn sefyllfa dda i fodloni'r cynnydd

o ran y galw.

Ar hyn o bryd, mae'r cyngor yn gwario bron i £60 miliwn y flwyddyn ar wasanaethau cymdeithasol ac mae'n bwriadu gostwng y swm hwn i £10 miliwn erbyn diwedd 2017/18, gan wneud arbedion yn y gwasanaethau i oedolion yn bennaf. Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r cyngor wedi rheoli ei sefyllfa ariannol yn dda. Roedd y gwariant o fewn y gwasanaethau cymdeithasol yng Ngwynedd yn ystod 2013-14 fel y cynlluniwyd i gryn raddau, fodd bynnag, gwelwyd gorwariant o £498,000 yn y gwasanaethau i oedolion. Yn ystod chwarter olaf y flwyddyn, gwelwyd straen sylweddol yn deillio o'r gwariant ar y gofal i bobl hŷn, anableddau dysgu ac iechyd meddwl.

Mae gallu'r cyngor i adrodd am y perfformiad mewn ffordd fanwl wedi parhau i wella. Mae'r trefniadau rheoli risg o fewn y gwasanaeth wedi gwella wrth wneud defnydd rheolaidd o gofrestr risg, a'i diweddaru.

Nid yw'r cyngor wedi sefydlu system sicrhau ansawdd gorfforaethol. Mae'n bwriadu gwneud hynny yn 2014-15. Nodwyd yr angen i wella trefniadau sicrhau ansawdd gan AGGCC yn ystod adroddiad gwerthuso blynyddol y llynedd. Yn ogystal, mae'n faes i'w wella yn yr arolygiadau cenedlaethol a gynhaliwyd yn ddiweddar ac yn yr adroddiad arolygu mabwysiadu. Mae'r cyngor yn mynd i gyflwyno tîm sicrhau ansawdd a diogelu plant ac oedolion trawsbynciol.

Meysydd o gynnydd

- Rheoli risg.

Meysydd i'w gwella

- Codi ymwybyddiaeth o oblygiadau a gofynion DoLS a gwella'r trefniadau llywodraethu ar gyfer gweithredu'r gweithdrefnau.
- Sicrhau ansawdd

Darparu cyfeiriad

Mae'n amlwg bod y cyngor yn cydnabod cyd-destun pwysau ariannol estynedig, newidiadau demograffig, disgwyliadau uwch a goblygiadau Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Lles (Cymru) 2014.

Ceir dealltwriaeth eglur bod angen i wasanaethau cymdeithasol gael eu darparu mewn ffordd wahanol. Mae'r cyngor wedi ymrwymo i'r cam o gael meddwl agored ynghylch y cam o greu gwasanaethau ar y cyd gyda dinasyddion Gwynedd. Mae wedi nodi blaenoriaethau eglur ac mae wedi ymrwymo i'r cam o sicrhau'r gofal cywir yn y lleoliad cywir am y gost gywir.

Rhoddir blaenoriaeth uchel i ofal cymdeithasol a gwasanaethau cymdeithasol yng nghynllun strategol y cyngor. Gwelir hyn yn y flaenoriaeth a roddir i blant a phobl ifanc agored i niwed, y cymorth i oedolion a diogelu. Bu cymorth corfforaethol

cadarn ar gyfer gweithredu prosiectau yn y gwasanaethau cymdeithasol.

Cadarnhawyd cyfarwyddwr statudol y gwasanaethau cymdeithasol yn gyfarwyddwr corfforaethol ym mis Gorffennaf 2013 ac mae wedi creu dwy swydd pennaeth gwasanaeth newydd, a phenodi unigolion i'r swyddi hyn, sef Pennaeth yr Adran Oedolion, Iechyd a Lles a Phennaeth yr Adran Plant a Chynorthwyo Teuluoedd.

Mae wedi bod yn flwyddyn anodd iawn i'r cyfarwyddwr corfforaethol wrth iddi gyflawni ei chyfrifoldebau corfforaethol a sefydlu'r tîm arwain uwch o fewn y gwasanaeth cymdeithasol. Mae'r tîm arwain newydd wedi codi proffil a dylanwad gofal cymdeithasol ar lefel gorfforaethol. Ceir arwyddion cynnar y bydd y trefniadau newydd yn arwain at welliannau o ran y cymorth a'r arweinyddiaeth ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol.

Mae'n parhau i fod yn bwysig bod y cyngor yn creu set addas o brotocolau sy'n diffinio trefniadau cyfatebol a pherthnasoedd rhwng deiliaid swyddi allweddol ar draws y cyngor. Dylai'r deiliaid swyddi allweddol weithio trwy'r cynigion hyn a dylent gael eu derbyn a'u cymeradwyo yn ffurfiol gan y cyngor. Ceir perygl na fydd y gwasanaethau cymdeithasol yn cael sylw priodol gan y cyfarwyddwr corfforaethol os bydd portffolio ei chyfrifoldebau yn rhy fawr.
Mae'r cyngor wedi cymryd camau cadarnhaol o ran ei drefniadau rhianta corfforaethol, ond mae angen datblygu'r rhain ymhellach nawr. Bydd y panel rhianta corfforaethol yn gweithio gyda phlant sy'n derbyn gofal yn ystod 2014-15 er mwyn darparu amlinelliad i'r camau gweithredu y bydd y cyngor yn eu cymryd er mwyn cynorthwyo plant mewn gofal. Bydd angen i aelodau ddarparu mwy o gymorth er mwyn sicrhau bod y nodau strategol yn cael eu perchen mewn ffordd effeithiol a'u troi yn gamau gweithredu ar draws gwasanaethau'r cyngor a chan asiantaethau partner; gan sicrhau gofal iechyd priodol, mwy o gymorth addysgol a chyflogaeth dros dro yn y cyngor ar gyfer plant sy'n derbyn gofal.

Meysydd o gynnydd

- Proffil y gwasanaethau cymdeithasol o fewn y cyngor a'r cymorth ar eu cyfer.

Meysydd i'w gwella

- Cymorth rhianta corfforaethol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal gan y cyngor a phartneriaid.